

رسالة محمد

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

سیمای حاکمان در حدیقه الحقیقه و دیوان اشعار سنایی غزنوی

استاد راهنما:

دکتر احمد خیالی خطیبی

استاد مشاور:

دکتر تراب جنگی قهرمان

پژوهشگر:

مهناز منعم

تابستان ۱۳۹۳

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری مادی انجمنیان و احمسانی

بسیست علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برانت: التزام بر برانت جوی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به نام های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تمیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و اسناد نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با حرمت با در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

تقدیم بہ روح پاک پدرم کہ بہ من آموخت چگونه در برابر ناملایمات زندگی ایستادگی کنم
و بہ مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق کہ وجودم برایش ہمہ رنج بود و وجودش برایم ہمہ مہر
و بہ ہمسرو فرزند انم کہ در این راہ یاری ام کردند.

مشکر:

حمد و سپاس بی‌کران خداوندی راست که خیل موجودات از الطاف بی‌دریغ او تمتع یافته، روزی خوارخوان گریانند و بندگی او را از غل روح طیبه اش ردای صفایافته، به زیور خرد آراسته گشته و در انصاف حلیفگی او اتساب آدمیت یافته، پروردگارا تو را سپاس می‌گویم که در نهاد این بنده حقیر شوق آموختن نهادی و به وجودم عشق ارزانی فرمودی تا شکران مصیاب را چون شهد آرزو بنوشم.

پژوهش حاضر با عنوان سمای حاکمان در دیوان و حدیقه اتمیه سنایی غزنوی نتیجه بهره‌مندی از چشمه فیاض استادان ارجمندی است که با نهایت بزرگواری نگارنده را مرمون الطاف خویش گردانیده و در هر گام از راهنمایی‌های خود بهره‌مند کرده‌اند.

شایسته است در این فرصت معتنم از استاد فریخته جناب آقای دکتر احمد خیالی خطیبی در مقام استاد راهنما سپاسگزاری کنم، استاد گرانقدری که در همه مراحل تحقیق، تبیین موضوع تا نگارش و ویرایش متن از راهنمایی‌هایشان بهره‌جسته‌ام.

سپاس بی‌کران از استاد عزیزم جناب آقای دکتر تراب قهرمان که از راهنمایی و عنایت، تعلیم ایشان بسیار بهره‌بردم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **مهناز منعم** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی **۹۱۰۵۸۸۲۴۴** در رشته زبان و ادبیات فارسی که در تاریخ **۹۳/۶/۲۶** از پایان نامه خود تحت عنوان: **سیمای حاکمان در حدیقه الحقیقه و دیوان اشعار سنایی غزنوی**

با کسب نمره **۱۸** و درجه **بسیارخوب** دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۳/۶/۲۶

دانشجوی کارشناسی ارشد **مهناز منعم** از پایان نامه خود دفاع نموده و با

نمره **۱۸** بحروف **هجده** و با درجه **بسیار خوب** مورد تصویب

قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کدشناسائی پایان نامه:
عنوان پایان نامه: سیمای حاکمان در حدیقه الحقیقه و دیوان اشعار سنایی غزنوی		
نام و نام خانوادگی دانشجو: مهناز منعم	تاریخ شروع پایان نامه:	
شماره دانشجویی : ۹۱۰۵۸۸۲۴۴	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۳/۶/۲۶	
رشته تحصیلی: زبان و ادبیات فارسی		
استاد / استادان راهنما: دکتر احمد خیالی خطیبی	استاد / استادان مشاور: دکتر تراب جنگی قهرمان	
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>به دلیل آمیخته شدن مشاغل و کارهای اجتماعی سیاسی پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) به حرام و شبهه ، صوفیه از مشارکتهای سیاسی و اجتماعی دوری نموده و ارتباط با پادشاهان را نکوهش کرده اند .</p> <p>سؤال این پژوهش این است که با وجود نکوهش ارتباط با پادشاهان ، رابطه معنایی با این قشر چگونه بوده است ؟ و آنان در آثار سنایی چه سیمایی داشته اند ؟</p> <p>با توجه به اهدای «حدیقه الحقیقه» به بهرامشاه و مدح او واعوان و انصارش روشن است که سنایی با پادشاهان غزنوی معاصر خود ارتباط خوبی داشته است این امر پرسش دیگری را پیش می آورد که حکیمی که دنیا گریزی و اخلاص و آموزش می دهد و الگوی بسیاری از عارفان پس از خود بوده چطور شاهان را مدح گفته است ؟</p> <p>پاسخ ساده برخی این است که این نوع شعرها به دوره جوانی سنایی مربوط است اما با تأمل در این بخش از شعرهای حکیم ، در می یابیم که وی با نزدیک شدن به بهرامشاه و فرزندش مسعود سیاست اصلاح و تربیت آنان را در پیش گرفته است . وی با نصیحتهای مستقیم و با تمثیلهای آموزنده ، ظلم و بیداد را نکوهیده و شاه را به عدل و عفو و احسان و بردباری در برابر رعیت تواضع . دور اندیشی و رای خردمندانه و شجاعت و سلحشوری در حفظ دین و مملکت و به طور کلی مکارم اخلاقی تشویق کرده است . یعنی از موقعیت خود برای اصلاح مملکت بهره برده است ؛ گرچه فقر مالی و اوضاع نابسمان سیاسی و اتهاماتی به وی در درخواستها و مدحهای وی بی تأثیر نبوده است .</p> <p>کلید واژه ها : مدح ، حاکمان ، سنایی ، دیوان ، حدیقه الحقیقه</p>		

تاریخ و امضا:

مناسب است

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
	فصل اول: کلیات پژوهش
۲	۱-۱- بیان مسئله
۳	۲-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۳	۳-۱- هدف‌های تحقیق:
۴	۴-۱- سوالات و فرضیه های تحقیق
۴	۵-۱- چهار چوب نظری تحقیق
۴	۶-۱- مدل تحقیق
۴	۷-۱- روش تحقیق
۵	۸-۱- روش گردآوری اطلاعات
۵	۹-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۵	۱۰-۱- متغیرها و واژه‌های کلیدی
۵	۱۰-۱-۱- شرح حال سنایی
۶	۱۰-۱-۱-۱- آثار سنایی
۶	۱۰-۱-۱-۱-۱- حدیقه الحقیقه
۶	۱۰-۱-۱-۱-۲- طریق التحقیق
۶	۱۰-۱-۱-۱-۳- رساله سیر العباد
۷	۱۰-۱-۱-۱-۴- دیوان قصاید و غزلیات
۷	۱۰-۱-۱-۲- سلاطین معاصر
۷	۱۰-۱-۱-۳- وزرا و صدور معاصر سنایی
۸	۱۰-۱-۱-۴- علماء و عرفا و قضات زمان وی
۲۰	۱۰-۱-۲- عرفان و تصوف و سنایی
۲۱	۱۰-۱-۳- سنایی و ادبیات عرفان
۲۲	۱۰-۱-۴- نوآوری سنایی در مثنوی
۲۳	۱۰-۱-۵- وضع ایران از نظر سیاسی اجتماعی در قرن ششم و هفتم

فصل دوم: پیشینه مطالعاتی (ادبیات تحقیق)

۲۷	۱-۲-۱- مقدمه
۲۹	۲-۲-۱- بخش اول: سیاست و فلسفه
۳۰	۱-۲-۲- افلاطون و سیاست
۳۱	۲-۲-۲- افلاطون و اخلاق
۳۱	۳-۲-۲- سوفسطائیکری
۳۱	۴-۲-۲- نظر تراسیماخس
۳۲	۵-۲-۲- فلسفه و نخبگان
۳۴	۳-۲-۱- بخش دوم: مدینه فاضله و غیر فاضله
۳۴	۱-۳-۲- مدینه فاضله در کتاب جمهوری افلاطون
۳۵	۱-۱-۳-۲- فلسفه اجتماعی افلاطون
۳۵	۲-۱-۳-۲- قوا در مدینه افلاطونی
۳۵	۳-۱-۳-۲- نقش نخبگان در مدینه افلاطونی
۳۶	۴-۱-۳-۲- نخبگان و نخبگان آینده
۳۷	۵-۱-۳-۲- عدالت
۳۸	۲-۳-۲- مدینه های غیر فاضله
۳۹	۱-۲-۳-۲- انواع مدینه های غیر فاضله از نظر افلاطون
۳۹	۲-۲-۳-۲- مدینه تیموکراسی
۴۰	۳-۲-۳-۲- مدینه الیگارشی
۴۱	۴-۲-۳-۲- مدینه دموکراسی
۴۲	۵-۲-۳-۲- مدینه استبداد و خودکامگی
۴۳	۳-۳-۲- حکمرانان و جامعه در کتاب اغراض السیاسه فی اغراض الریاسه
۴۳	۱-۳-۳-۲- افریدون ملک
۴۳	۲-۳-۳-۲- افراسیاب
۴۴	۳-۳-۳-۲- کیکاوس
۴۵	۴-۳-۳-۲- رستم دستان
۴۶	۵-۳-۳-۲- کیخسرو
۴۷	۶-۳-۳-۲- اسفندیار

- ۴۸ اسکندر ذوالقرنین ۷-۳-۳-۲
- ۴۹ بطليموس حکيم ۸-۳-۳-۲
- ۵۰ افلاطون حکيم ۹-۳-۳-۲
- ۵۱ ارسطا طاليس حکيم ۱۰-۳-۳-۲
- ۵۲ اردشير بابکان ۱۱-۳-۳-۲
- ۵۳ انوشروان بن قباد ۱۲-۳-۳-۲
- ۵۴ کسرى بن پرويز ۱۳-۳-۳-۲
- ۵۵ محمد بن عبد الله (ص) ۱۴-۳-۳-۲
- ۵۶ امير المؤمنين ابوبکر ۱۵-۳-۳-۲
- ۵۶ عمر بن خطاب ۱۶-۳-۳-۲
- ۵۷ عثمان رضی الله عنه ۱۷-۳-۳-۲
- ۵۸ امير المؤمنين على بن ابى طالب ۱۸-۳-۳-۲
- ۵۹ معاويه بن ابى سفیان ۱۹-۳-۳-۲
- ۶۰ عمر بن العاص ۲۰-۳-۳-۲
- ۶۰ دیدگاههای ابونصر فارابی در خصوص جامعه و عوامل آن ۴-۳-۲
- ۶۰ گفتار در احتیاج انسان به اجتماع و تعاون ۱-۴-۳-۲
- ۶۲ گفتار در عضو رئیسه ۲-۴-۳-۲
- ۶۴ گفتار در خصلتهای رییس مدینه فاضله ۳-۴-۳-۲
- ۶۷ گفتار در مضادات مدینه فاضله ۴-۴-۳-۲
- ۶۹ گفتار در آراء اهل مدینه های جاهله و ضاله ۵-۴-۳-۲
- ۷۱ گفتار در عدل ۵-۳-۲
- ۷۱ گفتار در عدالت از نظر مردم مدینه های غیر فاضله ۱-۵-۳-۲
- ۷۲ گفتار در مدینه های جاهلیه ۲-۵-۳-۲
- ۷۵ بخش سوم: سیاست و عوامل آن و دیدگاه مذاهب و دانشمندان درباره آن ۴-۲
- ۷۵ معنی سیاست ۱-۴-۲
- ۷۵ اصطلاحات و مفاهیم مهم سیاسی ۲-۴-۲
- ۷۵ امت ۱-۲-۴-۲
- ۷۶ خلافت ۲-۲-۴-۲

- ۷۷ ۳-۲-۴-۲ امامت و امامت
- ۷۸ ۴-۲-۴-۲ ملک و سلطنت
- ۸۰ ۵-۲-۴-۲ وزارت
- ۸۱ ۳-۴-۲ رجال سیاسی دینی و دیدگاه آنان درباره‌ی سیاست
- ۸۱ ۱-۳-۴-۲ علی بن ابی طالب
- ۸۲ ۲-۳-۴-۲ علی بن موسی الرضا
- ۸۲ ۳-۳-۴-۲ عبد الله بن مقفع
- ۸۳ ۴-۳-۴-۲ ابو حنیفه
- ۸۴ ۵-۳-۴-۲ ابو یوسف کوفی
- ۸۴ ۶-۳-۴-۲ احمد بن حنبل مروزی
- ۸۵ ۷-۳-۴-۲ جاحظ بصری
- ۸۵ ۸-۳-۴-۲ الماوردی
- ۸۶ ۹-۳-۴-۲ خواجه نظام الملک طوسی (وفات، ۴۸۵ ه. ق)
- ۸۷ ۱۰-۳-۴-۲ امام محمد غزالی
- ۸۷ ۱۱-۳-۴-۲ طرطوشی
- ۸۸ ۱۲-۳-۴-۲ ابن جوزی
- ۸۸ ۱۳-۳-۴-۲ ابن جماعه
- ۸۹ ۱۴-۳-۴-۲ ابن تیمیه
- ۸۹ ۱۵-۳-۴-۲ روز بهان خنجی اصفهانی
- ۹۰ ۴-۴-۲ سیاست فلسفی اسلامی
- ۹۰ ۱-۴-۴-۲ ابونصر فارابی
- ۹۰ ۲-۴-۴-۲ اخوان الصفاء
- ۹۱ ۳-۴-۴-۲ ابوالحسن عامری
- ۹۲ ۴-۴-۴-۲ ابن مسکویه رازی
- ۹۲ ۵-۴-۴-۲ ابن سینا (۳۷۰-۴۲۸ ه. ق)
- ۹۴ ۶-۴-۴-۲ ابن باجه اندلسی (وفات ۵۳۳ ه. ق)
- ۹۴ ۷-۴-۴-۲ خواجه نصیر طوسی (۵۹۷-۶۶۷ ه. ق)
- ۹۵ ۸-۴-۴-۲ قطب الدین شیرازی

- ۹۶-۴-۴-۹- علامه حلی (وفات ۷۲۸ هـ ق) ۹۶
- ۹۶-۴-۴-۱۰- عبید زاکانی (وفات ۷۷۲ هـ ق) ۹۶
- ۹۷-۴-۴-۱۱- ابن خلدون تونسلی (وفات ۸۰۶ هـ ق) ۹۷
- ۹۸-۴-۴-۱۲- قاضی عضد الدین ایجی (وفات، ۷۵۶ هـ ق) ۹۸
- ۹۸-۴-۴-۱۳- شریف جرجانی (وفات ۸۱۶ هـ ق) ۹۸
- ۹۸-۴-۴-۱۴- جلال الدین دوانی (۸۳۰-۹۰۸ هـ ق) ۹۸
- ۹۹-۴-۴-۱۵- سید جمال الدین اسد آبادی (۱۲۵۴-۱۳۱۴ هـ ق) مشهور به افغانی ۹۹
- ۱۰۰-۵-۲- بخش چهارم: دیدگاه معاصران در خصوص سیاست ۱۰۰
- ۱۰۰-۵-۲-۱- ماکیاولی ۱۰۰
- ۱۰۲-۵-۲-۲- مارتین لوتر ۱۰۲
- ۱۰۴-۵-۲-۳- توماس هابز ۱۰۴
- ۱۰۶-۵-۲-۴- جان لاک ۱۰۶
- ۱۰۸-۵-۲-۵- لنین ۱۰۸
- ۱۱۰-۵-۲-۶- روزالو کزامبورک ۱۱۰
- ۱۱۱-۵-۲-۷- تروتسکی ۱۱۱
- ۱۱۳-۵-۲-۸- استالین ۱۱۳
- ۱۱۵-۶-۲-۶- دیانت و سیاست ۱۱۵
- ۱۱۵-۶-۲-۱- طرح موضوع ۱۱۵
- ۱۱۷-۶-۲-۲- اسلام و سیاست ۱۱۷
- ۱۱۸-۶-۲-۱- عنصر اصلی سیاست در اسلام ۱۱۸
- ۱۱۹-۶-۲-۲- مقایسه‌ای از سیاست در اسلام و مسیحیت ۱۱۹
- ۱۱۹-۶-۲-۳- دولت از دیدگاه اسلام ۱۱۹
- ۱۲۰-۶-۲-۴- حکومت جهانی اسلام ۱۲۰
- ۱۲۰-۶-۲-۵- رژیم خلافت و امامت ۱۲۰
- ۱۲۱-۶-۲-۶- دعوت ۱۲۱
- ۱۲۱-۶-۲-۷- امر به معروف و نهی از منکر ۱۲۱
- ۱۲۲-۶-۲-۸- اصل برابری و برادری اسلامی ۱۲۲
- ۱۲۲-۶-۲-۹- آزادی عقاید و عدم تفتیش آن ۱۲۲

۱۲۳.....	سیاست تألیف قلوب ۱۰-۶-۲
۱۲۳.....	جهاد ۱۱-۶-۲
۱۲۳.....	قاعده نفی سبیل ۱۲-۶-۲
۱۲۴.....	سیاست در افکار حکمای اسلامی ۱۳-۶-۲
۱۲۴.....	فارابی ۱-۱۳-۶-۲
۱۲۵.....	ماوردی ۲-۱۳-۶-۲
۱۲۶.....	ابن خلدون ۳-۱۳-۶-۲
۱۲۶.....	جلال الدین دوانی ۴-۱۳-۶-۲
۱۲۸.....	بخش هفتم: نظریه عمومی پیوند دین و سیاست ۷-۲
۱۲۸.....	نظریه پیوند در دین و سیاست در گذر تاریخ پیش از اسلام ۱-۷-۲
۱۲۸.....	دوره اسلامی ۲-۷-۲
۱۲۹.....	دوره های اندیشه ی سیاسی شیعه ۳-۷-۲
۱۳۰.....	اندیشه های سیاسی اهل سنت ۴-۷-۲
	فصل سوم: روش شناسی تحقیق (متدولوژی)
۱۳۳.....	روش تحقیق ۱-۳
۱۳۳.....	حجم نمونه و روش اندازه گیری ۲-۳
۱۳۳.....	ابزار جمع آوری اطلاعات ۳-۳
۱۳۳.....	روش تجزیه و تحلیل داده ها ۴-۳
	فصل چهارم: تحلیل داده ها
۱۳۷.....	مقدمه ۱-۴
۱۳۹.....	بخش اول: حدیقه الحقیقه ۱-۱-۴
۱۳۹.....	بیان و صداقت ۱-۱-۱-۴
۱۴۳.....	حزم ۲-۱-۱-۴
۱۵۱.....	جاه و قدرت ۳-۱-۱-۴
۱۵۷.....	لطف و قهر ۴-۱-۱-۴
۱۵۹.....	حکم و سیاست ۵-۱-۱-۴
۱۶۱.....	تقوا و خوش خلقی ۶-۱-۱-۴
۱۶۵.....	علم ۷-۱-۱-۴

۱۷۲.....	عزم -۸-۱-۱-۴
۱۷۳.....	فضل و شرم و ذوق -۹-۱-۱-۴
۱۷۶.....	دینداری -۱۰-۱-۱-۴
۱۸۲.....	سخاوت -۱۱-۱-۱-۴
۱۸۹.....	شجاعت و سلحشوری -۱۲-۱-۱-۴
۱۹۰.....	عدل -۱۳-۱-۱-۴
۲۰۳.....	بخش دوم: دیوان -۲-۱-۱-۴
۲۰۳.....	عدل -۱-۲-۱-۴
۲۰۵.....	شهرت و نکونامی -۲-۲-۱-۴
۲۰۶.....	حشمت و جاه و جلال و اقبال -۳-۲-۱-۴
۲۱۲.....	همت -۴-۲-۱-۴
۲۱۷.....	خشم و قهر -۵-۲-۱-۴
۲۲۰.....	نظم -۶-۲-۱-۴
۲۲۲.....	بیان و صداقت... وعظ و اندرز -۷-۲-۱-۴
۲۲۴.....	جنگاوری و شجاعت -۸-۲-۱-۴
۲۲۸.....	پاکدامنی و مهر -۹-۲-۱-۴
۲۳۴.....	حزم -۱۰-۲-۱-۴
۲۳۸.....	علم -۱۱-۲-۱-۴
۲۴۶.....	دینداری -۱۲-۲-۱-۴
۲۵۰.....	حلم -۱۳-۲-۱-۴
۲۵۲.....	سخاوت -۱۴-۲-۱-۴
	فصل پنجم: نتیجه گیری
۲۶۶.....	۱-۵- نتیجه گیری
۲۶۹.....	منابع و مآخذ

چکیده :

به دلیل آمیخته شدن مشاغل و کارهای اجتماعی سیاسی پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) به حرام و شبهه، صوفیه از مشارکتهای سیاسی و اجتماعی دوری نموده و ارتباط با پادشاهان را نکوهش کرده اند. سؤال این پژوهش این است که با وجود نکوهش ارتباط با پادشاهان، رابطه معنایی با این قشر چگونه بوده است؟ و آنان در آثار سنایی چه سیمایی داشته اند؟

با توجه به اهدای «حدیقه الحقیقه» به بهرامشاه و مدح او و اعوان و انصارش روشن است که سنایی با پادشاهان غزنوی معاصر خود ارتباط خوبی داشته است این امر پرسش دیگری را پیش می آورد که حکیمی که دنیا گریزی و اخلاص و آموزش می دهد و الگوی بسیاری از عارفان پس از خود بوده چگونه شاهان را مدح گفته است؟

پاسخ ساده برخی این است که این نوع شعرها به دوره جوانی سنایی مربوط است اما با تأمل در این بخش از شعرهای حکیم، در می یابیم که وی با نزدیک شدن به بهرامشاه و فرزندش مسعود سیاست اصلاح و تربیت آنان را در پیش گرفته است. وی با نصیحتهای مستقیم و با تمثیلهای آموزنده، ظلم و بیداد را نکوهیده و شاه را به عدل و عفو و احسان و بردباری در برابر رعیت تواضع. دور اندیشی و رای خردمندانه و شجاعت و سلحشوری در حفظ دین و مملکت و به طور کلی مکارم اخلاقی تشویق کرده است. یعنی از موقعیت خود برای اصلاح مملکت بهره برده است؛ گرچه فقر مالی و اوضاع نابسامان سیاسی و اتهاماتی به وی در درخواستها و مدحهای وی بی تأثیر نبوده است.

کلید واژه ها :

مدح، حاکمان، سنایی، دیوان، حدیقه الحقیقه

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسئله:

با توجه به اینکه ادبیات فارسی، از آثار مختلف و مضامین متنوع مشحون است و از طرفی یکی از مهمترین مضامین در ادب فارسی ((مسائل اجتماعی و سیاسی و فرهنگی)) ست ناگفته پیداست در طی قرون متمادی آثار بسیار ارزنده‌ای با این مضامین به یادگار مانده است. یکی از شاعران بنام و صاحب اثر که جهانیان را از خرمن معارف و فضایل خویش بهره‌مند کرده است ((ابوالمجد مجدود سنایی))ست.

بی‌تردید همانطور که می‌دانیم در قرن مورد بحث ما، قرن ششم، سنایی غزنوی نیز چون دیگر شعرا وادبا در آثار ارزنده‌اش به مضامین و مباحث سیاسی و اجتماعی توجه ویژه‌ای داشته است که از هر نظر به ویژه توجه او به حکما و امرای آن دوره و نمود رفتار و سلوک آنان در آثارش درخور بررسی ست.

البته به نظر می‌رسد این توجه و حفظ ارتباط برای ایجاد اوضاع مناسب با مقصود خاصی بوده است نه برای دنیا داری. حفظ جاه وی به منظور کسب فضای تعلیم و تربیت است نه توجه به امور دنیایی. این پایان نامه در پاسخ به این سوال نوشته شده است که، سنایی از سرودن دیوان و حدیقه چه هدفی را دنبال کرده است؟ در دیوان و باب هشتم حدیقه مضمون اغلب اشعار، مدحی ست آیا سنایی مانند دیگر شعرای درباری راه تملق و یاوه‌گویی را پیموده یا نه سراسر گفتارش پند و اندرز و موعظه و یا شاید هدفش آموختن رسم کشورداری، رعیت پروری و عدالت گستری است. با توجه به این موضوع، نویسنده تلاش کرده تا با بررسی دو اثر بزرگ سنایی و کتابهای مرتبط با اصول حکومت و سیاست در آن دوره به جواب سؤال که بررسی سیمای حکما در دیوان و حدیقه سنایی ست برسد.

۱-۲- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن:

ارتباط با دربار شاهان در قرن اول و دوم هجری و بویژه در دوران بنی امیه و خلفای عباسی بسیار نکوهش شده است و از قرن سوم به بعد این وضع کاهش یافته ولی در قرن هفتم رابطه با مغولان بسیار تقبیح شده است. در این میان ارتباط با غزنویان و سلجوقیان از حساسیت کمتری برخوردار است. با توجه به این شواهد درمی یابیم فضای سیاسی و عملکرد یا به هر حال حفظ ظواهر از جانب شاهان در میزان زشتی و زیبایی ارتباطها دخیل بوده است.

موضوع این پایان نامه از این نظر حائز اهمیت است که چرا سنایی با وجود اینکه در دربار حضور مستمر داشته، رفتار و منش درباریان را رد و نکوهش کرده است؟

لذا نگارنده با کمک و راهنمایی استادان گرامی به تحقیق درباره موضوعی پرداخته که پژوهش مستقلی در این باره صورت نگرفته است.

اهمیت این تحقیق در این است که چنین بررسی درباره شیوه رفتار و سلوک حکما در آثار سنایی صورت نگرفته است.

لذا بر آنیم در حد توان جواب پرسش خود را از لا به لای آثار سنایی غزنوی خارج و به طالبان آن ارائه کنیم.

۱-۳- هدف‌های تحقیق:

۱- بررسی محتوایی دو اثر دیوان و حدیقه سنایی از اهداف اصلی و پایه‌ای در این پایان نامه است. با توجه به اینکه بیشتر صوفیه روابط با پادشاهان را نکوهش کرده اند حکیم سنایی چه سیاستی را با پادشاهان معاصر خویش در پیش گرفته است؟ آیا به کلی ترک ارتباط کرده و یا در خدمت آنان قرار گرفته است؟

۲- با بیان کردن اهداف تحقیق در حقیقت گریزی زده‌ایم به ادبیات تعلیمی تا بدانیم شعرا صرفاً برای بیان نظم به شعر روی نیاورده‌اند بلکه هدف خاصی را دنبال کرده‌اند و آن بیان افکار و اندیشه‌های نیک و بد و به دنبال آن اعمال نیک و بد بودن است.

۱-۴- سوالات و فرضیه های تحقیق:

این پژوهش با چند سوال تدوین شده که مهمترین آن، کشف جایگاه فرمانروایان و اصول سیاست آنان و تاثیر مسائل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و امور جاری در زندگی فردی و اجتماعی در دیوان اشعار و حدیقه سنایی است. و اینکه اگر سنایی دنیا گریزی و اخلاص را آموزش می دهد و الگوی بسیاری از عارفان پس از خود بوده و همواره مردم را به توکل به خداوند متعال توصیه کرده چگونه شاهان را مدح کرده است؟

سوال دیگر این تحقیق این است که حاکمان در این دو اثر چه سیمایی داشته و چگونه نشان داده شده اند؟ آیا قصد شاعر از سرودن اشعار، نهیب زدن به حاکمان نبوده تا به گونه ای عمل کنند که نام نیک از خود باقی گذارند.

۱-۵- چهار چوب نظری تحقیق:

با اشاره به شیوه حکومت داری و فرمانروایی و حاکمان در دوره های مختلف از جمله افریدون تا عمر بن عاص با استفاده از کتاب اغراض السیاسه و دوره مورد نظر یعنی قرن ششم و با استنباط و استخراج اهداف مورد نظر سنایی از سرودن اشعار مدحی به تجزیه و تحلیل آن اشعار و هدف از سرایش آنها پرداخته خواهد شد.

۱-۶- مدل تحقیق:

کتابخانه ای

۱-۷- روش تحقیق:

مطالعه آثار مورد اشاره در عنوان پایان نامه و بررسی ویژگیهای رفتاری، کرداری حاکمان و فرمانروایان در حدیقه سنایی و دیوان آن